

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه الزهراء (س)

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

پایان نامه:

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته علوم اقتصادی

عنوان:

بررسی عوامل مؤثر بر جذب سپرده بانکی (مطالعه بانک صادرات طی دوره ۶۸-۱۳۸۶)

نویسنده: سید محمد
پایان نامه
۱۳۸۷

استاد راهنما:

دکتر بیژن لطیف

دانشجو:

سمیه محمدی

اسفند ۱۳۸۷

۱۳۸۸/۳/۲۵

اطلاعات در کتابخانه بزرگ
تسبیح دارک

۱۱۳۸۷۰

دانشگاه الزهراء (س)

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

پایان نامه:

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته علوم اقتصادی

عنوان:

بررسی عوامل مؤثر بر جذب سپرده بانکی (مطالعه بانک صادرات طی دوره ۶۸-۱۳۸۶)

استاد راهنما:

آقای دکتر بیژن لطیف

استاد مشاور:

آقای دکتر احمد یزدان پناه

دانشجو:

سمیه محمدی

اسفند ۱۳۸۷

تقدیم به :

پدر مهربانم و مادر دلسوزم

که سنگ صبور من در دوران تحصیل بودند

و به پاس زحمات بی دریغی که برای راحتی و آسایشم کشیدند.

تقدیر و تشکر

از استادان محترم و بزرگووارم ، جناب آقای دکتر لطیف و جناب آقای دکتر یزدان پناه که راهنمایان و پیشنهادات ارزشمندان راهگشای من در تهیه این پایان نامه بوده است و دیگر اساتید گرانقدر که در طول دوران تحصیل حقی گران بر گردن اینجانب داشته اند و نیز از آقای فخر حسینی به سبب مساعدتهای ایشان ، کمال سپاسگزاری را دارم .

چکیده

پژوهش حاضر با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر جذب سپرده بانکی بر روی سپرده های بانک صادرات انجام شده است. در این رساله به دلیل مزیت روش داده های تلفیقی بر داده های سری زمانی و مقطعی، از روش داده های تلفیقی و مدل های پانل دیتا استفاده شده است. از میان بانکهای کشور با توجه به آمارهای موجود بانکهای ملی، سپه، صادرات، ملت، تجارت و رفاه مبنای پژوهش قرار گرفته است و بانک های کشاورزی، توسعه صادرات و مسکن و همچنین بانک های خصوصی به علت کمبود آمار و ارقام از نمونه حذف گردیده است؛ بنابراین تعداد بانکها به ۶ مورد تقلیل یافت که در فرآیند تخمین آمار سری زمانی ۱۳۶۸-۱۳۸۶ برای هر بانک مورد استفاده قرار گرفت. عواملی که در تابع جذب سپرده بانکی مؤثر هستند عبارتند از: تعداد شعب، سپرده های دوره قبل، درآمد سرانه واقعی، تورم و جمعیت کشور. با عنایت به اینکه درآمد سرانه واقعی، تورم و جمعیت یکی از عوامل مهم در میزان جذب سپرده بانکی می باشد و برای همه بانکها مقدار ثابتی هستند، لذا این سه متغیر برای همه بانکها ثابت در نظر گرفته شد. برای برآورد الگو از آزمونهای والد، چاو، هاسمن و وایت استفاده گردید تا وجود عرض از مبدأ و وجود ناهمسانی واریانس مورد بررسی قرار گیرد. نتایج حاصل از تحقیق حاکی از آن است که:

درآمد واقعی سرانه دارای بیشترین اثر مثبت بر حجم سپرده های بلند مدت بانک صادرات است.

تعداد شعب بعد از درآمد واقعی سرانه دارای بیشترین اثر مثبت بر حجم سپرده های بلند مدت است.

حجم سپرده های دوره پیشین نیز از عوامل تأثیرگذار بر حجم سپرده های جاری اشخاص و قرض الحسنه و سپرده های بلند مدت بانک صادرات است.

از بین متغیرهایی که تأثیر مثبت بر حجم سپرده های بلند مدت بانک صادرات دارند کمترین ضریب مربوط به متغیر تورم است.

در بین متغیرها، متغیر جمعیت تأثیر معنی داری بر حجم سپرده های بانک صادرات و مابقی بانکها ندارد

فصل اول : طرح تحقیق

۱-۱- مقدمه	۱
۲-۱- اهمیت تحقیق	۳
۳-۱- بیان مساله	۳
۴-۱- هدف تحقیق	۴
۵-۱- فرضیه های تحقیق	۴
۶-۱- روش شناسی تحقیق	۵
۷-۱- تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی	۶

فصل دوم : ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق

۱-۲- مقدمه	۸
۲-۲- تعاریف نظری پول	۹
۳-۲- تعریف تجربی پول	۱۱
۴-۲- تعاریف پول در ایران	۱۲
۵-۲- خصوصیات	۱۳
۶-۲- عرضه پول	۱۳
۶-۲-۱- پایه پولی و منابع و مصارف آن	۱۴
۶-۲-۲- ضریب فزاینده پولی	۱۶
۷-۲- اندازه گیری عرضه پول	۱۷
۸-۲- تبیین رفتارهای مؤثر بر عرضه پول	۲۰

۲۷ ۹-۲- عرضہ پول در اقتصاد ایران
۲۷ ۱-۹-۲- حجم پول بر اساس دیدگاه نظری
۲۸ ۲-۹-۲- حجم پول بر اساس دیدگاه آماری بانک مرکزی
۲۹ ۱۰-۲- بانکداری
۲۹ ۱-۱۰-۲- بانکداری سرمایه داری
۳۴ ۲-۱۰-۲- بانکداری اسلامی
۳۸ ۱۱-۲- نظام بانکداری در ایران
۳۸ ۱-۱۱-۲- شرایط پولی و اعتباری قبل از انقلاب
۴۱ ۲-۱۱-۲- سیر تحولات نظام بانکی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی
۴۳ ۱۲-۲- قانون عملیات بانکی بدون ربا
۴۸ ۱۳-۲- انقباض و انقباض در یک سیستم بانکی
۵۱ ۱۴-۲- ابزارهای سیاست پولی
۵۴ ۱۵-۲- تغییرات درون زای عرضه پول و کارایی سیاست پولی و مالی
۵۵ ۱۶-۲- روش های جذب سپرده توسط سیستم بانکی
۵۷ ۱۷-۲- تخصیص منابع
۵۸ ۱-۱۷-۲- نظام اعتباری
۵۹ ۲-۱۷-۲- ابزارهای اعتباری
۶۰ ۳-۱۷-۲- طبقه بندی ابزارها
۶۲ ۱۸-۲- تحولات در نظام بانکداری - بانکداری الکترونیکی

۶۶	۱۹-۲- تاریخچه بانک صادرات ایران
۶۸	۲۰-۲- مکانیزاسیون در بانک صادرات ایران
۷۲	۲۱-۲- مروری بر تحقیقات انجام شده
فصل سوم: روش و ساختار تحقیق		
۸۵	۱-۳- مقدمه
۸۶	۲-۳- تقسیم بندی اطلاعات آماری
۸۷	۳-۳- مدل‌های پانل دیتا
۸۸	۴-۳- مزیت استفاده از داده های تلفیقی نسبت به سریهای زمانی و مقطعی
۹۰	۵-۳- روشهای تخمین
۹۳	۶-۳- روش مراحل تخمین مدل بوسیله داده های تلفیقی
۹۴	۷-۳- اثرات ثابت
۹۵	۸-۳- اثرات تصادفی
۹۶	۹-۳- آزمون های مورد نیاز برای برآورد الگو
۹۶	۱-۹-۳- آزمون وجود عرض از مبدا
۹۷	۲-۹-۳- آزمون همگنی
۹۸	۳-۹-۳- آزمون وجود اثرات تصادفی
۹۹	۱۰-۳-
۹۹	۱۱-۳- برآورد مدل با استفاده از روش ترکیب داده های تلفیقی
۹۹	۱۲-۳- تعیین فرم نوع تابع

۱۰۰ ۱۳-۳- تعیین مدل

۱۰۲ ۱۴-۳- قسمت بر آورد مدل

۱۰۳ ۱۵-۳- ناهمسانی واریانس

۱۰۴ ۱۶-۳- آزمون وایت

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل

۱۰۷ ۱-۴- مقدمه

۱۰۸ ۲-۴- بر آورد تابع تخمین عوامل مؤثر بر جذب سپرده بانکی

۱۰۸ ۱-۲-۴- ارایه نتایج

۱۱۲ ۲-۲-۴- تفسیر نتایج

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۱۶ ۱-۵- نتیجه گیری

۱۱۸ ۲-۵- پیشنهادات

۱۱۹ فهرست منابع فارسی

۱۲۳ فهرست منابع لاتین

۱۲۵ پیوست ها

فصل اول : طرح تحقيق

۱-۱- مقدمه

بانکها وظایف مهمی را در اقتصاد به عهده دارند که شامل تجهیز پس اندازها و واسطه گری ، تسهیل جریانات پرداخت ، تخصیص اعتبارات و برقراری نظم مالی است . حتی در اقتصادهایی که دارای بازارهای مالی پیشرفته ای هستند بانکها در کانون فعالیتهای مالی و اقتصادی قرار دارند و نقطه اتکایی برای اهرم سیاستهای پولی به حساب می آیند . در کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای در حال انتقال، که دارای بازارهای مالی کمتر توسعه یافته می باشند ، بانکها نهادهای مهمی هستند که قادرند به واسطه گری مالی پردازند و می توانند با ارائه روشهای گوناگون به کاهش میزان ریسک سرمایه گذاری کمک کنند. صنعت بانکداری در ایران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ، با تغییرات و تجدید ساختارهای اساسی مواجه گردید . از یک طرف در نتیجه عواملی نظیر فرار سرمایه ، سلب اعتماد مردم از بانکها و هجوم آنان به منظور استرداد سپرده ها و لا وصول ماندن مطالبات بانکها ، اغلب بانکهای خصوصی در معرض خطر ورشکستگی قرار گرفتند . از این رو به منظور حفظ حقوق و سرمایه های ملی ، به راه انداختن چرخهای تولیدی کشور و تضمین سپرده ها و پس اندازهای مردم در تاریخ ۵۸/۳/۱۷ مالکیت ۲۸ بانک خصوصی به دولت واگذار شد . با اجرای طرح ادغام بانکها تعداد بانکها از ۳۶ بانک در پایان سال ۵۷ به ۹ بانک رسید . از سوی دیگر در تاریخ ۶۲/۶/۸ لایحه عملیات بانکی بدون ربا در جهت حذف بهره و تطبیق عملیات بانکی با موازین اسلامی به تصویب رسید و

بانکداری ایران وارد مرحله تازه ای شد. در صنعت مزبور رابطه ای جدید جایگزین رابطه ربوی بین سپرده گذار و بانک و همچنین بانک و دریافت کننده تسهیلات گردید که به موجب آن سپرده گذار به بانک وکالت به کارگیری سپرده اش را در فعالیتهای اقتصادی می دهد و بانک نیز تسهیلات اعتباری اعطا می کند. بنابراین می توان گفت جذب سپرده به عنوان بخش اصلی فعالیتهای بانکی زمینه های لازم را برای ایفای وظایف تکمیلی که قانون عملیات بانکی بدون ربا به عهده نظام بانکی محول کرده فراهم میکند. از اینرو جذب سپرده از طرف بانک می تواند خدمت پرداخت وام و اعتبار توسط بانک را گسترش داده و در شرایط جاری که در آمد بانک از طریق اعطای تسهیلات تامین میشود سود آوری بانک را افزایش دهد.

تحقیق حاضر به منظور شناخت عوامل مؤثر بر جذب سپرده های بانکی در شعب بانک صادرات به بررسی سپرده های این بانک در سالهای مختلف پرداخته و با استفاده از تکنیکهای اقتصادسنجی و روش داده های سری زمانی و مقطعی فرضیه های تحقیق را مورد آزمون قرار داده است.

هدف از این تحقیق کسب توان لازم برای پیش بینی وضعیت آتی بانک از طریق شناخت میزان تاثیر متغیرهای کلان و متغیرهای قابل تغییر توسط بانک است.

۲-۱- اهمیت تحقیق

با پیشرفت صنعت بانکداری ابزارهای نوینی همچون اوراق مشتقه در اختیار بانکها قرار گرفته است که از طریق آنها بانکها به کسب در آمد و کنترل ریسک فعالیتهاشان می پردازند. در چنین شرایطی از اهمیت جذب سپرده ها به عنوان منبع اصلی کسب در آمد بانک کاسته شده است، لیکن در نظام بانکداری سنتی ایران به علت عدم انطباق کامل ابزارهای نوین با قانون عملیات بانکی بدون ربا، امکان استفاده از این ابزار در عملیات بانکی وجود ندارد. لذا جذب سپرده های مردم برای افزایش سود آوری بانکها از اهمیت بر خوردار است. لذا در تحقیق حاضر به بررسی عوامل مؤثر بر جذب سپرده بانکی می پردازیم.

۳-۱- بیان مساله

در حال حاضر نقدینگی جامعه بسیار افزایش یافته و در سال ۱۳۸۵ با رشدی معدل ۴۳ درصد بر نقدینگی اضافه شده است. علت افزایش نقدینگی خود یک مساله است ولی مساله مهم چگونگی جذب و تخصیص این حجم نقدینگی در کشور است. بانکها هر یک سعی در جذب سپرده های مردم دارند جذب سپرده برای بانکها اهمیت ویژه ای دارد چون سپرده ها به عنوان منبع اصلی بانک از اهمیت ویژه ای برخوردار است زیرا وضعیت سپرده ها بر نقدینگی و ریسک نقدینگی و میزان اعطای تسهیلات و در نتیجه بر هزینه ها و درآمدهای عملیاتی بانک تاثیر گذار است. بنابراین در این پایان نامه عوامل مؤثر بر جذب سپرده های مردم با تاکید بر بانک صادرات مورد توجه قرار می گیرد.

بانک تاثیر گذار است. بنابر این در این پایان نامه عوامل مؤثر بر جذب سپرده های مردم با تاکید بر بانک صادرات مورد توجه قرار می گیرد.

۱-۴- هدف تحقیق

تحقیق حاضر ضمن بررسی میزان تاثیر متغیرهای کلان و متغیرهای قابل بررسی توسط بانک در سالهای گذشته بر جذب سپرده و همچنین کسب توان لازم برای پیش بینی وضعیت آتی بانک است. بانک میتواند با پیش بینی تاثیر متغیرهای کلان بر حجم سپرده ها، متغیرهای قابل سیاست گذاری و تصمیم سازی توسط بانک را به نحوی تنظیم کند که به اهداف مورد نظر خود دست یابد. با شناخت متغیرهای مؤثر مدیریتی و اداری در هر بانک می توان سپرده های بیشتری جذب و با اعطای تسهیلات سود آوری بانک را افزایش داد.

۱-۵- فرضیه های تحقیق

- الف - بین درآمد سرانه و افزایش حجم سپرده ها رابطه معنی داری وجود دارد.
- ب - بین نرخ تورم و حجم سپرده ها رابطه معنی داری وجود دارد.
- ج - بین تعداد شعب بانک و افزایش حجم سپرده ها رابطه مستقیم وجود دارد.
- د - بین افزایش جمعیت و افزایش حجم سپرده ها رابطه معنی داری وجود دارد.
- ه - بین سپرده های دوره پیش و سپرده های جاری رابطه معنی داری وجود دارد.

۱-۶- روش شناسی تحقیق

از تکنیکهای اقتصادسنجی و از روش داده های تلفیقی استفاده می شود از جمله دلایل انتخاب این روش فراهم آوردن داده های فراگیرتر و هم خطی کمتر بین متغیرها به همراه درجات آزادی بیشتر و کارایی بالاتر است. اغلب مطالعات سری زمانی درگیر مسئله هم خطی هستند. درحالی که با استفاده از داده های تلفیقی که در مقاطع زمانی گسترده شده اند، به واسطه وجود داده های بیشتر و متنوع تر این امکان کمتر است. مزیت عمده در این داده این است که داده های گروهی یعنی داده های مرکب از یک سری زمانی از نمونه های مقطعی بالقوه از نظر اطلاعات غنی تر از نمونه مقطعی خواهد بود و اگر صرفاً از سریهای زمانی استفاده شود تنها به اندازه تعداد مشاهدات خواهد بود اما در تلفیق این دو روش تعداد داده ها به اندازه تعداد مقاطع ضربدر تعداد مشاهدات افزایش خواهد یافت که این امر منجر به بر آورد های کاراتری از پارامترها خواهد شد.

۱-۷- تعریف مفایم و واژگان اختصاصی

سپرده بانکی: شامل وجوهی که از طرف مشتریان به صورت قرض الحسنه و یا به منظور انتفاع نزد بانکها قرار می گیرد و به عنوان منابع لازم جهت اهداف پولی ، سیاستهای اقتصادی دولت توسط بانکها مورد استفاده واقع شود.

سود بانکی : بانک منافع حاصله از بکار بردن وجوه سپرده های سرمایه گذاری در عملیات مجاز بانکی را پس از کسر حق الوکاله خود در پایان هر دوره به نسبت مدت و مبلغ سپرده طبق آئین نامه و دستورالعمل های بانکی بین سپرده گذاران تقسیم می کند که به آن سود بانکی گفته می شود.

حجم نقدینگی بخش خصوصی: مجموعه پول و شبه پول

فصل دوم : ادبیات موضوع و

پیشینه تحقیق

۲-۱- مقدمه :

جمع آوری و جلب انواع سپرده ها ، تخصیص آنها جهت تامین نیازهای مالی انواع فعالیت های اقتصادی از مهمترین عملیات بانکی به شمار می رود. به عبارت دیگر بانکها واسطه بین سپرده گذاران و متقاضیان تسهیلات اعتباری بوده و با استفاده از منابع خود و سپرده های مردم مبادرت به اعطای تسهیلات می نمایند. بانکها با در اختیار داشتن بخش عمده ای از وجوه در گردش جامعه ، نقش بسیار حساس و مهمی در هر نظام اقتصادی ایفا نموده و در تنظیم روابط و مناسبات اقتصادی جامعه تاثیر به سزایی دارند. اهمیت و حساسیت نظام بانکی در کل نظام اقتصادی هر جامعه دولتها را بر آن داشته تا از طریق اتخاذ مجموعه تدابیری که اصطلاحاً سیاست پولی نامیده می شود، گردش پول در جامعه را تنظیم نموده و در تأمین این منظور دولت ها در یک اقتصاد متمرکز یا نیمه متمرکز از بانکها به صورت اهرم نیرومندی جهت نیل به اهداف ، سیاستها و برنامه های اقتصادی خود که متکی بر امکانات ، نیازها و ارزش های حاکم بر جامعه می باشد، استفاده نمایند. از این رو در هر نظام اقتصادی ، نظام بانکی را متناسب با اهداف و نیازهای خود سازمان داده و به کار می گیرد.

درباره شناسایی پول به لحاظ وظایف ، عملکرد و نقش آن در اقتصاد جوامع تحقیقات فراوانی صورت گرفته است اما تعریف دقیق و یکپارچه ای که مورد قبول متخصصین امر باشد هنوز به وجود نیامده است. با این همه تعاریف مربوط به پول و نقدینگی و مکانیزم های تشکیل آنها با گذشت زمان به دلیل تکمیل تدریجی علوم و فنون اقتصادی ، جنبه های عملی تری به خود گرفته که در این قسمت از دیدگاه های نظری و تجربی برای تجزیه و تحلیل ها به مطرح کردن این دیدگاه ها و تشریح مبانی نظری مربوط به تحقیق با استفاده از تحقیقات انجام شده و کتب موجود پرداخته می شود. در نهایت به مرور تحقیقات انجام شده در این زمینه پرداخته می شود.

۲-۲- تعاریف نظری پول

پول نماد حق مالکیتی است که به سرعت قابل انتقال باشد و مقبولیت عامه دارد.

به طور خلاصه بر اساس دیدگاه نظری، تعریف پول بر اساس ماهیت آن استوار است. در این روش بر خصوصیتی که پول را از کالاهای دیگر مشخص می کند تأکید شده که همان وظایف و عملکرد آن است. به این ترتیب تعاریف نظری پول در قالب تعریف عملکردی (functional definition of money) از پول مطرح گردد.

در جواب این سؤال که پول چیست و وظایف آن کدام است چنین باید گفت: واسطه مبادله و وسیله مبادله بین عاملان اقتصادی، معیار سنجش ارزش ها و ذخیره ارزش بودن پول است که آن را از سایر کالاها جدا می کند. در وظیفه اول که به مفهوم جاری بودن پول اشاره می کند، وظیفه جهانی پول است که کالاهای دیگر این وظیفه را به عهده ندارند. این مهم مختص پول است. قابل ذکر است که وظیفه سوم به پول مفهوم انباره می بخشد که در نظام هایی که اساس عملیات پولی و بانکی آنها بر حذف بهره قرار دارد بسیار بحث انگیز بوده است. (اکبر کمیجانی و رافیک نظریان ۱۳۷۰)

از بعد نظری تعاریفی که بیشتر مورد مباحثه پژوهشگران اقتصاد پولی قرار دارند به طور خلاصه عبارتند از:

تعریف سنتی پول، تعریف فریدمن^۱، میزلمن^۲ و تعریف گرلی و شاو^۳

^۱ -Friedman;M.

^۲ -Meiselman;O.

^۳ -Gurely & Show (Definition Of Money)